

Minnen från en Flybrännaunge 1950 – 1961

Av: Agneta Backström

Hej på dig själv Flybrännaunge! När jag fick detta jättekuvret med Krångede Aktiebolag Flybränna på, så släppte jag allt vad jag hade i händerna. Slet upp kuvertet och läste Hej Flybrännaunge! Jag blev så glad för det är precis så som jag känner mig. Jag är en riktig Flybrännaunge.

Jag har i så många år haft denna önskan att vi skulle alla komma tillbaka och träffas i flybränna. Men hur skulle jag kunna organisera något sådant och dessutom från Tyskland. Har t o m haft funderingar på att ringa ”Ring så spelar vi” och ropa ut i etern.

-Alla gamla flybrännabor kan vi inte träffas i Flybränna helgen si eller så.

Hur ska vi bo? Blev nästa fråga, ja det får väl tältas och bos i husvagnar eller som var och en lyckas få till det. Mat för så många? En grill kan väl dom flesta ta med sig o s v.

Såg mig själv campades på tomten där vi bodde vid ”storsten” (den som är närmast dammen). Ja mer än till denna dröm har jag inte kommit. Har tagit några turer till Flybränna för att insupa barndomsdofterna från älven och naturen.

1985 hyrde vi en husvagn och åkte runt och hälsade på släkten i Ångermanland och Jämtland, Vi campade nere vid stranden i Flybränna ett par dagar. På vägen till stranden körde vi förbi Lindbergs hus. Fru Lindberg satt ute i solskenet och virkade eller stickade och det såg precis ut som när jag var liten. Vi stannade inte för jag tänkte att det blir kanske till att förklara vem jag var och barnen började bli hungriga så det blev tyvärr inte av. Vi hade ju ingen toalett i husvagnen och jag såg att det fanns folk vid flottarstugan och kom att tänka på att där fanns (förr i alla fall) ett utedass. Jag gick dit och fick se ett bekant ansikte (Lennart Lindberg) så jag frågade om det fortfarande fanns ett utedass vid flottarstugan som vi kunde få använda oss av så länge som vi campade där. Han stirrade riktigt på mig och undrade hur jag visste det. Jag har bott här en gång i världen sa jag. Han stirrade och stirrade så jag frågade om han inte kände igen mig. Men det gjorde han inte. Jag sa att jag kände igen honom. Berättade då vem jag var och vi pratade en stund. Men några djupare diskussioner blev det inte. Men fick i alla fall veta att han höll på med fiskodling. (Tänkte mycket på detta senare när Tchernobylolyckan inträffade och undrade hur det hade gått med fiskodlingen. Det blev ju en hel del radioaktivt nedsläpp uppe i norra Sverige.)

Sedan upplevde jag gamla minnen. Ut och ro och fiska med räddningsbåten. Bara att stå och titta i vattnet från bryggan vid flottarstugan. Hur kunde jag glömma ett så kristallklart vatten där man kunde se botten flera meter ner. Men som ni redan sagt det var svårt att lokalisera sig för all sly. Som tur är hade jag ju storstenen att utgå från. Det blev att vandra runt hela Flybränna och minnas.

Tog med mig en rundslipad sten ur forsen som jag är mycket rädd om. Har 2 st. för en har jag fått av min morbror Nils Olausson som även arbetade på kraftverket i några år. Han gav mig den och talade om att han hade tagit den med sig från Flybränna.

När kom jag till Flybränna

Pappa (Knut Backström) började jobba i Flybränna (tror att det var) 1950. Samma år som jag föddes. Vi bodde då i Mörsil som också var ett anlägg. Dessförinnan hade han jobbat i Krångede. Han var alltså ”en riktig” vattenrallare.

Vi, mamma och jag, kom till Flybränna 1951. Vi bodde då på Mastugatan alltså samma väg som tvättstugan och badhuset låg på. Vid storsten som jag redan berättat om.

Vi bodde i ett av parhusen. Ett rum och kök med vatten och slask och toalett inne. Matkällare mitt på huset. Våra första grannar hette Richard Amskiöld, två döttrar varav den ena hette Sonja (våldigt snygg tyckte jag) och den yngre Anna-Britta tror jag. De flyttade sedan till Östersund. Richard var fantastiskt rolig och mamma berättade om, "frufridagen" där Richard klädde ut sig till fruntimmer (säkert fler än han) och var för en dag frun i huset.

Nästa granne hette Moverare. Var dom tog vägen vet jag inte men dom hade en son som hette Lennart och han var klasskamrat med mig. De hade även en dotter som hette Lillemor.

Dom hade nog något fler barn som är yngre men jag kommer inte ihåg vad dom barnen hette. Sedan kom Thea och Rolf Mattsson, dom hade två söner Bill, också en klasskamrat tror jag eller om han var född 1949 kanske, samt Jim. Thea och Rolf skilde sig och Rolf, som var göteborgare, åkte tillbaka till Göteborg. Thea bodde kvar och sammanbodde sedermera med allas älskade elektriker (så uttalade vi det med långt i) Erik-Axel. De fick 2 döttrar.

Elektrikern Erik-Axel var en genomsnäll och go människa. På vintrarna åkte han runt hela Flybränna och tinade upp alla toaletter och vattenledningar som hade frusit. Det var en enorm kabel som satt på något slädartat och den drogs av (om jag inte minns fel) Jeep-Henrik. Att Erik-Axel inte fick magsår av allt kaffedrickade runt om i stugorna vet jag inte. Han kanske hade magsår föresten. Inga tänder hade han i alla fall och jag undrade hur han kunde tugga knäckebrödssockor som han gjorde utan tänder. Barn gör sig tankar om saker ibland.

Hur var det att bo i dessa arbetarlängor för oss UNGAR

För oss var det toppen. Fullt med ungar i alla hus. Hur mycket lekkamrater och hur mycket att göra som helst. På vintern holkade vi ur alla uppskottade snöhögar. Det var mest ett skal för vi hade långa gånger i alla vallarna.

När våren kom dämde vi upp vägen och byggde egna dammar. Alla klädda i galonbyxor och stövlar och galonhandskar upp till armbågarna. Och alltid när vi hade fatt till dammarna så kom det naturligtvis en bil och förstörde alltihop. Svåra kunde vi så det var nog rediga ramsor som kom ur dom små rara barnamunnarna vid dom tillfällena. Speciellt en bil hade vi stor respekt för. Det var en fasligt snygg ung kille med ett Taträplan (världens räserbil). Har glömt hans namn men jag vet hur den som först upptäckte att han var i antagande, skrek för full hals -Nu kommer med Taträplane.

Vi sprang i alla riktningar och skrek av upphetsning.

På vintern åkte vi skidor nedför stendanunen (första biten på dammen) eller på en masonitbit eller allra bäst en bit korkmatta. Kälke hade man ju också och på min var det inbränt AB (Agneta Backström) längst fram. Varför jag nu heter Elisabeth ska jag berätta om senare. Ingen vågade ta min kälke för jag påstod att den inte var min utan Aktiebolagets. Jag var inte gammal men visste att AB betydde Aktiebolaget. Vi kallade det för Aktiebolaget och inte Krångede.

Att kappåka med sparkarna var också kul men livsfarligt. Vi startade upp i backen ovanför Stenbergs hus. Det var en kurva och vi såg ju inte om det kom en bil från andra hållet. Men kul hade vi.

Dom äldre barnen byggde några sorts segelsaker där dom satt gamla skridskor under på tre ställen och gamla lakan eller vad det nu var, som segel och seglade på sjön när isen var fm.

Somrarna tillbringade vi mest ute. Vad jag kommer ihåg regnade det aldrig i Flybränna på somrarna och det var alltid varmt. Konstigt eller hur. Förmodligen kommer jag bara ihåg somrarna -55, -57 och -59.

Vi badade förstås i all oändlighet. Vi fick en badbrygga och vi tillbringade alla fina sommardagar på stranden. En gång höll jag på att drunkna. Någon kastade i mig från bryggan och jag kunde inte simma. Många bilder passerade genom huvudet och jag åkte upp och ner i vattnet. Som tur var Solveig Bergstedt på stranden och såg detta och räddade mig. Vi var för det mesta utan vuxna på stranden. Konstigt att det inte hände något. Det blev ju en liten „sjö" vid utloppet från bäcken som rann ut vid stranden. Där var vattnet så varmt och där fångade vi grodyngel och blindsill. Den , lilla sjön" fanns inte kvar 1985 säkert än mindre nu. För där var det också mycket ny växtlighet som inte fanns förr.

På kvällarna metade vi ibland och då var det alltid någon vuxen med. Ibland när det blev många fina abborrar och om Sverre Rhodin (granne med Lindbergs) var med då rökte han dom i ett gammalt oljefat som han byggt en rök av. Jag kan än idag känna hur dom smakade.

Det är så mycket som kommer upp i huvudet på mig och så många minnen av både människor och händelser så jag vet inte var jag ska börja. Därför blir det förmodligen mycket hoppande än hit än dit. Försöker spalta upp det lite så gott det går.

Något som vi barn gillade var när mammorna, någon gång när sommardagarna var fina, tog med sig kaffe ut och satte sig på trappan vid uthusen och fikade tillsammans. Vi ungar sprang fram och tillbaka mellan mammorna och vad vi nu höll på att leka med. Det gillade jag. Mamma var ingen "gårdsrantare" vilket jag tyckte var synd. Kanske just därför tyckte jag om dessa stunder. Hon lagade mat morgon middag och kväll och varje torsdag bakades det. Jag kommer aldrig ihåg att hon satt någon gång.

Hur var det för dom vuxna i dessa arbetarbostäder

Säkert inte alldeles lätt. Den enda värmekälla som fanns, i dessa ett rum och kök och vattentoa inne, var vedspisen i köket. På toan fanns också ett element. Det såg ut som ,gris" som satt upphängd på väggen. Det var runt och med flänsar. Denna ,gris" döpte jag till Margareta och det var ingen gris utan en kompis som jag snackade med vid längre sittningar. Jag var otroligt förtjust i prinsessan Margareta som jag tyckte var finast av alla prinsessorna. Därför var det för mig ett jättefint namn också.

I köket fanns en vattenkran och slask. Diskbänken var av masonit och måste bytas då och då för den ruttnade. I rummet hade vi ett strålelement som drog massor av ström. Idag kan man ju inte annat än förundras över att "arbetarna" inte fick elektriska element i sina bostäder i detta elproducerande samhälle. Skandalöst !!! Skandalöst slukade ström och var en dyr värmekälla. Vi bytte ut detta till ett annat element som tydligen var lite sparsammare. På vintern skottades det upp snö högt upp längs husväggarna som "isolering" mot kylan.

Det var många intriger också. Folk höll reda på varandra och visste när man drog upp rullgardinen på morgonen. Vi bodde ju väldigt tätt inpå varandra och jag vet att mamma var så lycklig när vi flyttade upp till skolan. Det var för henne den bästa tiden i Flybränna. Mamma var själv ingen skitsnackarkärring och gillade inte skvallret.

Innan vi flyttade därifrån hade golvet på toan också börjat ruttna. Det drog i detta hål och man var ju rädd att toastolen skulle braka ner. Hörde mamma och pappa prata om detta och kom då på att det stod en lärarbostad tom sedan länge uppe vid skolan. Jag fick någon att lyfta upp mig så att jag kunde titta in i köket. Såg den rostfria skinande diskbänken och en elektrisk spis.

Jag sprang hela vägen hem efter skolan och talade om detta för mamma. Hur det nu kom sig

så flyttade vi in i detta hus. Inte nog med det fina köket. Det fanns två rum. Ett vardagsrum och ett sovrum. I alla rummen fanns elektriska element . Vilken fantastisk lyx. Det enda som saknades var varmvatten. Men vi hade en gammal rostfri kaffepanna som vi hällde vatten i och som stod på elementet på toaletten sa vi kunde alltid tvätta oss i varmt vatten.

Sedan kom ju varje vecka den stora baljan fram och man skulle bada. Förutom att man gick på badhuset och basta och allra helst när man fick bada i något av dom (tror jag) 3 badkaren som fanns i källaren där.

Badmästaren Paul var jag lite rädd för. Han var ju lite speciell både till utseende och sätt. Varje vecka måste vi bada bastu med skolan. Jag gillade aldrig detta bastande. Jag mådde alltid dåligt i bastun och satt alltid längst ner på golvet. Där var det minst varmt. Sedan blev man tvagad av baderskan. Det var bläckbalja och rotborste som gällde.

Skolan

Jag började första klass 1957. Emma Backman från Ramsele blev min första lärarinna. En mycket älskad fröken som var så snäll och en ärtig och fräsig kvinna. Hon rattade en (om jag kommer ihåg rätt) mörkgrön Mercedes. Hon hade oftast på sig en grå kjol med blus och någon sorts väst eller om det var en västklänning. På vintern hade hon yllebyxor typ mamelucker, som hon någonstans tog av sig och som hon klämde fast under armen. Sedan kom hon gående i korridoren med yllebyxorna slängdes under armen. Jag kan än idag höra hur vi fnittrade över att hon visade sina yllebyxor. Man visade ju inte sådant. Det var ju pinsamt. Man var ju så rädd att någon skulle se ens underbyxor. Hon var också fjunig på hakan och över överläppen.

När vi haft gymnastik (flickorna bytte om i klassrummet som vi hade gymnastik i och pojkarna i klassrummet) så skyndade vi flickor oss att blir färdigklädda sedan rusade vi in i klassrummet för att hinna se om pojkarna hade hunnit klä på sig. Kanske kunde vi se ett par kalsonger. Vilket liv det blev på pojkarna och vi fnissade förstås.

En gång bjöd fröken Backman hem oss på saft och bullar. Anledningen varför vi var i Ramsele kommer jag inte ihåg. Kanske var vi på kontroll hos tandläkaren eller hade vi kanske varit och tittat på Ramsele gamla kyrka och vänt på dom där ringarna.

I alla fall var hon min fröken dom första 3 åren.

Sedan var barnantalet inte så stort så att i 4:e klass blev vi B-skola. 3:an och 4:an gick tillsammans och då fick jag en annan mycket älskad fröken. Fröken Tronde. Jag kan än idag se fröken Tronde framför mig och hon hade mera lite vidare kjolar. Jag tyckte att fröken Tronde var snygg. Jag har tänkt så mycket på fröken Tronde och jag blev så fantastiskt glad när jag fick se namnet längst ner på arbetsgruppen. Äntligen vet jag var du finns. Du och fröken Backman har betytt väldigt mycket för mig och jag har så många gånger önskat att våra döttrar skulle haft sådana fröknar som ni var. Tyska skolan är lite annorlunda än vad vi svenskar är vana vid.

Jag var också hemma en gång hos fröken Tronde. Ni bodde på övervåningen i den röda skolan i Flyn. Detta var vid juletid och ni hade gjort marsipangodis. Det var bl a små grisar och morötter. Jag tror inte att jag hade smakat marsipan innan och jag fick smaka på detta och tyckte det var så gott. Då var era flickor kanske 3 och 5 år ?! I alla fall var dom så himla söta och jag kommer ihåg att den ena heter Brita (inte Britta) utan Brita. Jag tyckte att det var ett så fint namn.

En annan gång var jag på väg till Flyn för att hälsa på Essy Lundgren (som var min bästis) och då kom familjen Tronde åkande i sin Opel Rekord (tvåfärgad) (i alla fall Opel) och ni stannade och frågade vart jag var på väg. Jag fick åka med er till Flyn, Det glömmet jag aldrig. Jag tyckte att det var så snällt att jag fick åka med och så var det något speciellt att få åka med sin fröken.

Ett annat minne är när ett flygplan kom surrande över Flybränna och skolan. Vi blev mer och mer oroliga och till slut kunde vi inte hålla oss utan rusade ut på skolgården och fröken Tronde lät oss hållas. Vi var ju övertygade om att det var Spökis. Hon skällde inte på oss. Vi skämdes lite vi kom in igen men det var ju så spännande med flygplan. Det var ju inte var dag man såg något sådant.

Sedan skulle man ju tvätta händerna innan vi skulle äta. Mamma berättade att hon tyckte det var så roligt när hon såg oss ute, när vi mer kanske rusade runt och flaxade med handdukarna än tvättade händerna. Flicktoaletten var så kall och vattnet så kallt (kan fortfarande känna lukten därinne). Pojktoaletten behövde man inte gå in i den luktade ändå ut på gården. Pojkarna roade sig med att kissa på elementet.

En annan gång byggde vi kojor i skogen vid skolan. Varje klass hade sin koja och vi var upptagna med detta i flera dagar. De såg ut som lappkåtor och när dom väl var färdiga så var det inte lika roligt längre.

Tant- Barbro. Henne glömmet man inte heller i första taget. Så god skolmat har jag aldrig ätit. Hon var väldigt sträng och där var det att äta under tystnad som gällde. En gång blev det lite surrigt och hon kom infarande i sina träskor från köket och slog näven i bordet precis bredvid mig och min tallrik hoppade 2 dm upp från bordet. Sedan var det tyst igen. Vi hade olika tecken för smörgås, det var tummen tror jag, mer mat eller mjölk. I alla fall var det olika fingrar för olika saker. Jag kommer också ihåg var jag satt i bespisningen.

En gång fick vi potatissoppa. Jag hade aldrig i hela mitt lit ätit något så äckligt. Jag fick inte ner en sked. Jag fick ju naturligtvis sitta där och till slut var jag ensam kvar. Bad en kompis gå och hämta mamma. Jag var så olycklig men jag fick inte ner soppan. Mamma kom och efter mycket om och men fick jag gå. Jag var så rädd att jag skulle komma för sent till lektionen.

Vi bodde ju nästan bredvid tant Barbro det var bara skolsträderskan fru Jacobsson med familj som bodde mellan oss. Mamma jobbade ibland i matbespisningen när fru Törnlof (tror jag att hon hette, Hon var väldigt duktig att sticka i alla fall) var sjuk eller varför hon nu inte var där. Tant Barbro var egentligen väldigt snäll men fruktansvärt sträng i matbespisningen.

På rasterna sysslade vi med olika saker beroende på årstider:

På vintern var det snöbollskrig mellan klasserna vid töväder. Eller alla klasser byggde sin snögrotta.

På våren spelade vi kula och började hoppa rep och ,bolla" mot uthusväggen vid matbespisningen. Man kämpade hårt för att lära sig ,bolla" med 3 bollar. Detta förekom inte i Stockholmstrakten dit vi flyttade. Man kunde ju inte göra gropar i asfalten när man skulle spela kula t ex.

Fröken Nygren hade vi i slöjd. Hon hade nästan alltid vit blus och hon luktade läkerol och rök. Vad jag lärde mig av henne sitter fortfarande kvar. Hon var en bra slöjdfröken. Slöjd

hade vi alltid på eftermiddagarna mellan 2 och 4. Jag glömmer aldrig den 22 nov 1960. Vi hade slöjd och då fick man ta med sig läsk och rån att ha som mellanmål. Jag satt vid fönsterraden och tittade ut och fick se att prästen Kruse kom åkande upp mot skolan i sin Volvo. Men han kom aldrig in och det tyckte jag var lite konstigt. Vi var ju dom enda som var kvar i skolan. Plötsligt kommer herr Tronde in och går fram och viskar något till fröken Nygren och sedan gick han igen. Efter ett tag kom han åter in och viskade något till fröken Nygren. Sedan gick herr Tronde igen och fröken Nygren säger till mig att ,din mamma vill prata med dig". Men vad vill mamma prata med mig om mitt i lektionen. Jag går ut och behöver bara komma ut på gården för att se mamma i fönstret med en näsduk i handen. Jag ser att hon är ledsen och då ser jag att prästen Kruses bil står hos oss. Jag förstår att något hemskt har hänt och tänker först att det hänt min storasyster något. När jag kommer in säger hon att , pappa finns inte mer". Det var som ett knytnävsslag mitt i ansiktet. Jag blev så arg på pappa att jag rusade in i sovrummet och slet ut alla hans kläder ur garderoben. Alla blev naturligtvis förskräckte över detta raserianfall och det börjades att försöka lugna ner mig. Vad önskade jag mig. Jag sa att jag ville ha något nytt sorts godis som fanns i kiosken. Prästen Kruse skickade iväg en man som han hade kommit med, till kiosken för att uppfylla min önskan. Egentligen ville jag inte ha något godis utan jag ville att allt skulle ha varit som det var innan jag gick ut ur klassrummet.

Vi hade nämligen planerat för framtiden och vi skulle flytta till Östersund när pappa blev pensionerad och vi hade ju målat upp framtiden. Jag blev så oerhört besviken att han kunde göra något sådant. Att dö när vi skulle ha det så bra. Vi hade ju planerat så mycket. Mamma och pappa hade sett fram emot att bli pensionärer efter ett långt och hårt arbetsliv.

Jag var väldigt ,gammalriktig" eller som det kanske heter lillgammal. Detta berodde kanske på att mina föräldrar var lite till åren när jag kom till världen. Pappa fyllde 50 år det året jag föddes och mamma var över 40. Det var väl inte så vanligt på den tiden att skaffa barn vid den åldern. Det var säkert inte så planerat heller. Speciellt 20 år efter det första barnet och det fanns inga barn däremellan. Jag fick vara med och diskutera allt möjligt. Från bilköp till vad det nu kunde vara. Jag var också väldigt medveten om att mina föräldrar inte var så unga som kompisarnas föräldrar var utan mer i ålder med deras mor- och farföräldrar. Jag upplevde det som en trygghet att dom var äldre. Det var tungt och harmoniskt hos oss och dom sprang inte på dans utan var alltid hemma hos mig.

Jag gick till skolan redan dagen efter pappas död för jag kunde inte vara hemma och se mamma som var så förtvivlad och ledsen. Jag bad henne att inte lägga sig förrän jag hade somnat. Jag bad att få slippa gå på begravningen och jag vet att det var väldigt många flybrännabor med på begravningen som var i Stuguns Kyrka i Jämtland. Jag led också väldigt av att dom vuxna kom fram och beklagade sorgen. Det tyckte jag var så fruktansvärt att jag än idag har svårt att gå fram till någon och säga ,beklagar sorgen".

Den första advent var det gudstjänst i Forsgården och det hölls en minnesstund över pappa. Jag blev väldigt ängslig efter pappas död och var fruktansvärt rädd att det skulle hända mamma något. När vi var ute och gick så ville jag inte att hon skulle gå närmast vägen utan vid diket. Det blev en tung tid fram till jul och det tog lång tid för mamma att inte av gammal vana duka för tre utan för två.

Mamma var totalt nedbruten mycket lång tid efteråt och jag vet att det snöade något alldeles förskräckligt och jag gick ut på kvällen för att skotta. Herr Jacobsson såg förmodligen hur det virvlade upp snö bakom vallen och kom och skottade åt oss. Sedan skötte han nog

snöskottningen den vintern åt oss.

Flytten till Stockholm och förorten Farsta

Jag tyckte att det skulle bli väldigt spännande att flytta till Stockholm. Vi skulle bo hos min syster Margot tills mamma hittat ett arbete och en bostad till oss. Det var en fantastisk 3-rumslägenhet med BADRUM. Jag badade och badade.

Skumbad skulle det vara. Jag använde diskmedel. Jag var så uttorkad till slut att jag fick badförbud. Tänk att vrida på en kran och det kom varmvatten.

En av dom första dagarna fick jag i uppdrag att gå till affären för att handla. Det var bl.a korv och limpa. Jag var ju inte van vid snabbköp utan jag tittade och tittade i hyllor och kyldiskar och hittade inte vad jag sökte. Då gick jag fram till en dam i charkdisken och frågade om dom inte hade Karlströmskorv och Edselelimpa. Hon tittade efter och kunde ju också konstatera att det hade dom tyvärr inte. Jag var mäktigt sur när jag kom hem och talade om för min syster och mamma att det där var en dålig affär som varken hade Karlströmskorv eller Edselelimpa. Jag kan fortfarande höra hur dom skrattade. Jag tycker att detta är en riktigt söt historia.

Sedan måste ju mamma försörja oss. Jag var ju van vid att mamma var hemma när jag kom från skolan. Nu blev jag nyckelbarn som dom andra barnen. Mamma städade i olika familjer tills hon fick jobb på ett Konditori.

Sedan började jag skolan. Man känner sig lite osäker när man är ny och inte känner någon. Det gick väl ganska bra eftersom jag var mycket livlig och inte minst talför. Det blev att snabbt att ta efter deras dialekt. Dom sa alltid, Tjockela-Mockela-Jockmoks-Jocke till mig. Jag var väldigt förtjust i Jockmoks-Jocke för jag visste vad mycket gott han gjort och att han hjälpt väldigt många människor. Men det kunde jag ju inte förklara för dom här tuffa stockholmsbarna. Jag fick snabbt kamrater och det var väl bra i det stora hela.

Jag fick en väldigt snäll och gullig fröken och jag tyckte om henne från första stund. Vad jag led av var den allmänna oordning som härskade i klassen. Det var som att komma till en annan värld. Dom plågade denna stackars fröken och hon grät och jag led och förstod inte hur man kunde och än mer tordes göra så mot fröken. En dag tre veckor efter skolstarten ställer sig 3 pojkar upp och skriker ,nä nu jävlar bär vi ut kärringjäveln. Denna fruktansvärda händelse och den förlamande känslan glömmer jag aldrig. Jag stirrade ut genom fönstret och längtade tillbaka hem till min fröken Tronde och mina klasskamrater och en värld som var hel. Jag bönade och bad mamma att vi skulle flytta tillbaka men hon förklarade varför och det var inget att göra. Vi fick en ny fröken. Likheten mellan henne och tant Barbro var både till det yttre som det inre väldigt lika. Pojkarna gjorde ett försök att trycka ner henne. Då slog hon (som tant Barbro) näven i katedern och förkunnade att ,ni håller käften" för här bestämmer jag. Även detta gjorde mig rädd och ängslig. Men denna fröken fick ordning på klassen och det blev en väldigt bra klass. Hon hade ingen som helst förståelse för att jag satt och tittade ut genom fönstret. Hon missade inte en gång att ge mig en fråga när jag drömde mig hem till Flybränna. Hon visste säkert inte min bakgrund heller men förstörde mitt självförtroende för många år framåt. Men för denna klass var hon som sagt väldigt bra. Hon kallade mig inte heller vid förnamn utan Backis. Som 11-åring tyckte jag att det faktiskt var väldigt stillöst.

Efter 2 år fick vi äntligen en lägenhet. HSB höll på och byggde på två ställen runt Stockholm Lidingö och Märsta (som ligger vid Arlanda) mitt emellan Stockholm och Uppsala. 4 mil från båda städerna. Jag var då 13 år.

Jag började i 7:c klass i Märsta. Jag står där i korridoren med mina nya klasskamrater och väntar på läraren. Då tittar jag ut och vad får jag se. Där står Roger Jacobsson (grannpojken från Flybränna) och tömmer postlådan. Vilken lycka en Flybrännabo. Efter en stund kommer en annan bekant flybrännabo. Min gamla klasskompis Mona Östlund. Jag känner mig hemma direkt.

Inte nog med det Jacobssons blev våra grannar igen. Dom bodde nämligen i huset bredvid, På samma gata bodde ett annat par från Flybränna Nilssons. Frun heter Anita men vad mannen heter har jag glömt.

Fagerbergs damfrisering fanns också. På Domus fanns Thure Gustafsson som var konsumföreståndare i Flybränna.

En historia om Thure Gustafsson måste jag också berätta. Det bodde ett par mellan gamla Konsum och privataffären. Hon var från Österrike. Hon var en gång på Konsum och handlade och skulle köpa ost. Hon ville, som även tyskarna, ha osten skuren i skivor. Gustafsson satte osten i skärmaskinen. Detta var tydligen för mycket för den maskinen för den började ryka och osa och gick förmodligen sönder. Gustafsson som var en lättstressad människa blev hypernervös och den stackas österrikiskan förtvivlad. Mamma fick också alltid slipa knivarna när vi var där och handlade.

Märsta alltså Nya Norrland. Där fanns det massor av norrlänningar. Många arbetade med att bygga Arlanda.

I 9:e klass, var då 16 år, skulle vi ha skoldans för att finansiera en skolresa som vi skulle göra till Tyskland. Hade träffat en kille som jag var väldigt intresserad av och som jag bjöd till dansen. Vid något tillfälle sa orkestern något på norrländska. Det lät ju inte så bra och då sa den här killen „det där klarade dom inte av så bra“. Är du från Norrland frågade jag. Han berättade att han var från Backe. Jag har bott i Flybränna sa jag. Det har jag med säger han. Han hade haft fröken Backman som lärarinna. Jag visste inte hur fort jag skulle komma hem och fråga mamma om hon kände till Östen och Bojan Sjödin. Naturligtvis kände hon dom och pappa och Östen hade jobbat ihop. Sonen Leif var några år äldre än mig och dom hade flyttat när jag började skolan. Östen är avliden men Bojan lever fortfarande kvar i Märsta. Leif har en yngre bror som heter Börje. Det visade sig att jag var med när han döptes i Forsgården.

Det var 1954 och det var tre barn som döptes. Det var Börje Sjödin. Lill-Kerstin Bergstedt (dotter till Erik och Solveig Bergstedt som sedan flyttade till Stockholmstrakten) och Johnny Edström (son till Åke och Edit Edström som flyttade till Upplands-Väsby.) Johnny bor i Märsta och jag har hans adress. (Har varit i kontakt med honom och har också fått brev) Åke och Edit har tydligen flyttat men vart vet jag inte men det vet Johnny.

Kerstin och Johnny var 3 år och kunde ju prata. I alla fall stod prästen där och det var Johnnys tur att bli döpt „Jag döper dig till Leif Johnny“ då tittade Johnny upp på prästen och sa "Edström också". Det blev ju jubel i församlingen.

Detta hör kanske till barnhistorierna.

Torpet

Ja det har sin egen historia. När jag tänker tillbaka på Torpet kan jag inte annat än skratta. Det var klassamhälle det.

Högste hönset (eller snarare tuppen) den siste som jag minns hette Hallin (med en dotter som hette Eva). Dom bodde i det största huset. Två våningar med källare .

Hans (förmodligen) närmaste man hette Arne Johnsson hans fru Asta. De två döttrar Karin och Lillemor. Ett något längre hus än dom övriga med källare och badrum i källaren.

Sedan kom dom övriga ingenjörerna med något mindre hus. Alla med källare och badrum

Alla husen hade likadana trädgårdar som sköttes av en trädgårdsmästare. Dom hade alla en fantastisk floxrabatt och dom hade ÄPPELTRÄD.

Jag glömmer aldrig deras fantastiskt vackra soptunnor. Dom var nedsänkta i marken med vackra utsirade lock. För att öppna dom trampade man på en pedal. Jag kan tänka mig hur fruktansvärt tungt det måste vara att få upp dom och för att inte tala om vintern då fick dom säkert spättas upp.

På höger sida om Strömsundsvägen låg specialarbetarnas hus. Snickarna o.s.v. Arbetarnas bostäder låg nere vid dammen. Skulle dammen ha gått sönder skulle vi vara dom första att märka det.

På Torpet låg en mäss där ingenjörerna, som inte hade sina familjer med, åt. Bredvid låg något barackliknade som dom förmodligen bodde i. Fast de var säkert inte jämförbara med dom andra barackerna som arbetarna bodde i.

Dom hade ett fint stenparti där vägen delade sig ovanför mässen. Jag gick ofta igenom där och tittade på blommorna. Det fanns blå entzian som jag bara älskade. En gång tog jag en blomma med mig hem. Vågade inte visa någon att jag STULIT en blomma där.

Mässen sköttes av en tant som hette Magda? Hon bodde bredvid mässen i det som troligen en gång varit torpet och som gett Torpet dess namn (egna slutsatser).

Hon bodde (även det osäkert) eller var gift med Kreuken. (Om det stavs så är jag osäker på) Han fick det namnet p.g.a att han en gång spelat kort i fyllan och villan med en lapp och vunnit en ren. Så sas det i alla fall.

Julfest i mässen för ingenjörernas barn

Vi var några arbetarungar som stod utanför och tryckte näsorna mot rutan och tittade in på ingenjörernas barn som hade egen julfest i mässen. Kommer så väl ihåg en söt liten blond flicka med en väldigt fin röd sammetsklänning med vit krage. Jag kunde aldrig förstå varför inte vi också fick vara med. För "torparungarna" var ju på julfesten på Forsgården. Det var orättvist tyckte jag.

"Jävla arbetarungar"

En sommarkväll hade det samlats några barn inne på tomten hos Arne Johnsson. Jag och några andra kom och gick förbi. Då skrek dom jävla "arbetarungar" efter oss. Jag fattade inte det där men vi blev ju både ledsna och arga. Jag talade om detta när jag kom hem och mamma sa. "En sak ska du veta att en dag är det här anläggandet färdigt och då flyttar vi härifrån men dom på Torpet måste stanna kvar och sköta kraftverket och dom kommer att ha det så fruktansvärt tråkigt när vi inte längre finns här". Jag kände mig nöjd med detta men ruvade på hämnd.

Dagen efter hade jag mobiliserat, med hjälp av barn från Flyn (vi arbetarungar började bli tunnsådda) ett gäng, och vi ställde oss utanför Johnsson där dom hade samlats igen. Vi gav igen och kallade dom för "Jävla torparungar". Säkert osade det svavel från båda sidor och sedan dess blev ingenjörernas barn för mig "Torparungarna". Någon mer fejd i blev det inte.

Samma kväll som vårt organiserade uppror var jag så arg att jag hoppade över staketet till Hallins och stal en morot ur landet. Detta föranledde mig stora kval. Det var ju stöld. En höstdag hade mamma köpt morötter. Då såg jag min chans att sona mitt brott. Jag tog den största moroten och gick och knackade på hos Hallins. Döm om fru Hallins min när hon öppnar och jag ger henne moroten utan att förklara varför. Sedan vände jag på klacken och gick. Jag hade väldig ångest över denna stöld länge efteråt. Hade av någon anledning hört att fru Hallin var väldigt förtjust i bläcksvamp. Detta gav upphov till att jag vid olika tillfällen skänkte fru Hallin bläcksvamp. Mestadels hittade jag bara en så hon fick dom alltid en och en. Hon måste ha undrat varför jag plötsligt började presenta henne med morot och bläcksvamp. Någon förklaring gav jag henne aldrig.

Lekplatsen - en annan torparhistoria

Plötsligt byggdes det en fin lekplats på torpet. Pappa var med och byggde den och det fanns gungor och karusell o.s.v. Lycklig över detta nytillskott gick jag ju dit för att åka karusell. Fick då veta att det var , "deras" lekplats. Jag talade minsann om att det var våra pappor som byggt den och att vi hade precis lika stor rätt som dom att vara där. Någon lekplats fanns inte utanför det inhägnade Torpet

Inte att förglömma ingenjörernas arbetsutstyrsel. Ballongbrallor och verkmästarrock. Senare efter att ha läst i historieböckerna om Hitler, tyckte jag att det var samma utstyrsel som nazisterna hade. Dom hade också sådana där byxor. Därmed drar jag inga paralleller mellan nazisterna och ingenjörerna.

Våra pappor hade blåställ. Flanellskjortor där kragarna vändes när dom blev slitna.

Forsgården

Där firade vi julfest som avslutades med filmen Barnen från Frostmofjället. Oj vad man har gråtit över denna film Sedan fick vi godispåse av tomten.

Varje söndag gick jag på bio. Jag hade 1.50 i veckopeng och bion kostade 1 kr och 50 öre sparade jag. Det var inte många filmer som jag missade. Skulle vara p.g.a någon barnsjukdom. Första gången jag var på bio var jag nog kanske bara 5 år. Hade tjatat och tjatat och det beslutades att pappa skulle gå med mig på bio. När lyset släcktes blev jag så rädd och började storgråta. Det vara bara för pappa att gå hem med mig igen. Han svor på att aldrig gå med mig på bio efter detta.

Frälsningsarmen från Backe kom också ibland och det gillade jag. Dom lottade nämligen ut tårtor och jag hoppades varje gång att jag skulle vinna en sån där fin köpetårta. Sedan gillande jag musiken och deras hattar var så fina. Så jag ville bli frälsningssoldat bara av den orsaken.

På vintern kom det föredragshållare. Jag var på alla föredrag. Bäst gillade jag sådana som visade exotiska länder med bildband eller allra helst ljudfilm. En annan föredragshållare som jag minns var Gunde Johansson. Han var rolig och spelade gitarr och sjöng jag ligger på soffan och har det så bra" ... Jag fick hans autograf. Jag tog även autografen av dom andra föredragshållarna. Men Gunde var bra på att teckna så han ritade en gubbe som spelade gitarr

i mitt autografblock. Han var ju en kändis så jag var väldigt glad för den autografen.

Tvättstugan

Den byggdes för hör och häpna ingenjörernas fruar. Men då tog det hus i helsike hos - arbetarfruarna. Dom demonstrerade och det beslutades att dom skulle få ett tvättpass i månaden.

På kvällen lades tvätten i blöt i Fenom i stora rostfria kar. Dagen efter tvättades det. Torka tvätten gjorde mamma hemma på klädstreet. På vintern hängde lakanen där och blev alldeles styva. Jag kunde aldrig fatta hur dom kunde torka i den kylan. Sedan manglades det i tvättstugan (en jättestenmangel) eller som vi hade ett mangelbord. Det var vårt köksbord.

En gång, detta var till jul, hade mamma tvättstugetid. Mamma blev sjuk och kunde inte gå dit så min syster (som kommit hem för julen) gick dit och ville tvätta i stället för mamma. Men det fick hon inte för det var mamma som hade tvättid och inte min syster.

Pappa och min syster beslöt att mamma skulle få en tvättmaskin i födelsedagspresent. Jag blev också informerad om detta men jag tyckte att det var så fruktansvärt att mamma var den enda som inte visste om denna fantastiska present så jag kunde inte hålla mig utan talade om det för henne. Jag fick i fortsättningen aldrig veta vad mamma skulle få i present.

Nu slapp mamma i alla fall den där tvättstugan för den vanliga vardagstvätten.

Ja, nu kommer jag inte ihåg så mycket mer eller kanske luften har gått ur mig. Jag har haft ett enormt behov av att berätta om Flybränna och detta har jag nu tillfredsställt. Min man Roland börjar bli orolig och sa precis. „Oj har du redan skrivit 16 sidor“. Jag tror att han oroar sig för om ni verkligen ska orka läsa allt detta. Dessutom tror jag att han tycker att jag har fatt en „knäpp“. Säkert bara för att han själv inte kommer ihåg ett skvatt från sin egen barndom så det så.

Ni får väl ha detta som toalettlektyr vid längre sittningar.

Kära hälsningar och kramar

Ha det så bra tills vi ses i sommar

Elisabeth, Agneta Backström - Möller